

A menedzsment döntéshozatal támogatása hatékony vezetői számviteli tevékenységgel

Dr. Borzán Anita

Egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem Pénzügyi és Számviteli Kar
Borzan.Anita@uni-bge.hu

Dr. Szekeres Bernadett

Egyetemi adjunktus, Eötvös Loránd Tudományegyetem Gazdálkodástudományi
Intézet, Szekeres.Bernadett@gtk.elte.hu

Absztrakt: A megalapozott vezetői döntésekhez megbízható információk szükségesek. Tapasztalataink alapján folyamatosan nő azon vállalkozások száma, melyek vezetői számviteli információs rendszert alakítanak ki, ezzel is növelve a döntéshozatal eredményességét, melynek sikeressége a vállalati információs rendszer fejlettségének is függvénye. Kutatásunk célja a hazai vállalkozások vezetői számviteli tevékenységének, adatfeldolgozási rendszereinek felmérése. A tanulmányban első lépésként elméleti modellekre alapozva vizsgáljuk a vezetői számvitel jelentőségét és kapcsolatát a költségmenedzsmenttel. A gyakorlati részben kérdőíves felméréssel elemezzük a vezetői számvitel szerepét a költségmenedzsmentre és az informatikai háttérre fókuszálva, valamint az egyes rendszerekből kinyerhető információk felhasználási területeit. Kutatásunk központi kérdése, milyen jövő vár a vezetői számviteli információkon alapuló hazai vállalati költségmenedzsmentre. Bemutatjuk a vezetői számvitel és a költségmenedzsment által a vezetők számára biztosított információkat, melyekkel elősegíthetők a menedzsment tevékenységek: a tervezés, az ellenőrzés, az irányítás és az értékelés. Kutatásunk eredményeként a kérdőíves felmérés adatait értékeljük és megfogalmazzuk javaslatainkat.

Kulcsszavak: vezetői számvitel, költséggazdálkodás, költségmenedzsment, vezetői döntéshozatal

1 Bevezetés

Mindennapjainkat érinti a globalizáció, a piacok integrálódása, a gyors és agresszív technológiai fejlődés, a környezeti tényezők megnövekedett szerepe, amelyek egyre erősödő versenyhelyzetet eredményeznek. Mindezen tényezők következtében a gyors, rugalmas válaszadás a legkülönbözőbb piaci változásokra,

környezeti kihívásokra, a versenyképesség megőrzése és folyamatos javítása, a költségek optimalizálása, az erőforrások összehangolása és minél jobb kihasználása túlélési kérdés (Varga, 2021). A sikeres vállalati gazdálkodás egyik elengedhetetlen feltétele a tájékozottság. A gazdasági társaságoknak minden olyan folyamathoz, amelyekhez döntések kapcsolódnak, információkra, ismeretekre van szükségük (Csiszárík-Kocsir - Varga, 2017). A gazdálkodás során meg kell határozni, milyen tevékenység(ek)et folytasson a vállalkozás, hogyan alakítsa ki üzleti kapcsolatait, hogyan finanszírozza működését. A vezetői számvitel célja, egy, a döntéshozót támogató belső információs rendszer kialakítása és működtetése, valós idejű, megbízható struktúrájú adatok biztosítása, annak érdekében, hogy a vezetők költséghatékony döntéseket hozhassanak (Csiszárík-Kocsir, 2015; Csiszárík-Kocsir – Medve, 2013). A vezetői számvitel legrészletesebben kidolgozandó területe egyértelműen a költségmenedzsment. A költségmenedzsment egy irányítási eszköz, melynek előfeltétele a költségtervezés, magában foglalja a költségek mérését és kalkulációját. A költségeket már az egészen korai időktől kezdve módszeresen vizsgálták, legtöbbször annak függvényében, hogy milyen tudással és technológiával rendelkezett az adott korszak.

2 Anyag és módszer

A számvitel a törvény hatálya alá tartozó gazdálkodók tevékenységét bemutató információs rendszer, gyakorlati tevékenység, amely a gazdálkodók működése alatt bekövetkezett gazdasági eseményeket megfigyeli, méri és rögzíti. Objektív információt szolgáltat a gazdálkodók vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről azok számára, akiknek erre igényük van.

2.1 A számviteli információs rendszer

A vezetői döntések meghozatalában mindig is jelentős szerepe volt és lesz a számviteli rendszerből nyerhető információknak, s így a vállalatnál kiépített konkrét számviteli rendszernek, legyen az kis, közepes vagy nagyvállalkozás. A számviteli információs rendszer elméleti háttérét két fontos terület, a pénzügyi számvitel – melynek elsődleges szempontja a tulajdonosok, a hitelezők és az állam érdekeinek szem előtt tartása – és a vezetői számvitel – az üzleti folyamatok menedzselhetősége – biztosítja (1. ábra).



1. ábra: A számviteli információs rendszer

Forrás: saját szerkesztés

A pénzügyi számvitel középpontjában a beszámoló összeállítása áll, amelynek célja, hogy megbízható és valós képet adjon a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről a külső szereplők számára. A beszámoló felhasználói eltérő információs igényekkel rendelkeznek, ezért van szükség egy egységes szabályozásra, ebből adódóan a beszámoló a vállalkozás általános gazdasági helyzetéről nyújt objektív információt. A beszámolási és könyvvizelési kötelezettséget a számviteli törvény szabályozza, ezért a pénzügyi számvitel a gyakorlatban a törvények, kormányrendeletek betartását jelenti. A vezetői számvitel fókuszában a vállalkozás vezetőinek döntéstámogatása áll, így a különböző vezetési szinteken elhelyezkedő döntéshozók információs igényét kielégítő módszereket és eljárásokat foglalja magában. A gyakorlatban információkat biztosít a költségek, erőforrások, kapacitás, teljesítmény, eredmény tervezéséhez, elszámolásához, méréséhez és ellenőrzéséhez. A vállalkozások vezetői számára mindkét terület ugyanolyan fontossággal bír. Egyrészt nem létezik hatékony számviteli információs rendszer pénzügyi számviteli, azaz törvényi alapok nélkül, másrészt a vezetői számvitel a stratégiai és működési döntésekhez, a vállalati teljesítmény értékeléséhez elengedhetetlen. Az elméleti keretrendszer alapja a számviteli törvényben meghatározott számviteli alapelvek és szabályok a gyakorlatban tehát kiegészülnek a vezetői számvitel kulcsterületeivel.

A hatékony számviteli információs rendszer kiépítéséhez (2. ábra) első lépésben meg kell határozni, hogy kik az információ címzettjei, milyen gyakorisággal, milyen adatokra, mikor van szükségük. Ezek lehetnek egyrészt operatív számviteli adatok, amelyek az ismétlődő feladatok elvégzéséhez szükségesek, másrészt stratégiai, hosszú távú döntésekhez szükséges információk. A második lépésben az információ feldolgozásának módszertanát kell kialakítani. El kell döntenie, hogy milyen információforrásokra támaszkodnak, ezek hogyan és mekkora költséggel szerezhetők be és milyen mutatószám-rendszereket használnak. A harmadik lépés a beszámoló és riportok adattartalmának kialakítása, hogy az információk kellően

részletesen, jókor, a kívánt formában – szemléletesen - rendelkezésre tudjanak állni.



2. ábra: A számviteli információs rendszer felépítése

Forrás: saját szerkesztés

A számviteli információs rendszer csak megfelelő informatikai háttérrel valósítható meg. A szükséges információknak a teljes folyamatban standardizált formában elérhetőnek kell lenniük. Az értékteremtési lánc minden folyamatából szükséges gyűjteni az információkat és azokat a különböző felhasználó igények szerint kell rendelkezésre bocsátani⁴.

2.2 A vezetői számvitel értelmezése, funkciói

A vezetői számvitel a számviteli információs rendszer egyik részterülete, olyan adatokat állít elő a vezetők részére, amelyek segítségével a rendelkezésre álló erőforrások optimális felhasználása biztosítható, a teljesítmények növelhetők, a költségek optimalizálhatók, összességében az eredmény növelhető és a hatékony gazdálkodás megvalósítható. A vezetőknek számviteli adatokra van szükségük a tervkészítésnél, mivel előre kell tervezniük a rövid és hosszútávú döntések meghozatalakor. A tervezést a döntéshozatal követi, mivel a vállalkozások vezetőinek meg kell határozniuk, hogy milyen módon éri el céljaikat, a rendelkezésre álló erőforrásokat hogyan allokálják a tevékenységek között a profit maximalizálása érdekében. A vezetői funkciók között kiemelkedő szerepe van az ellenőrzésnek, az eredmények meghatározásának, hiszen a döntések hatékonysága csak így ítéhető meg. A vezetők folyamatosan vizsgálják, hogy az elvégzett tevékenység megfelel-e a terveknek, de ehhez naprakész, helytálló és pontos információkra van szükségük. A vezetői számvitelnek fontos szerepe van a felmerülő problémák megoldásában, melyek leginkább akkor jelentkeznek, ha az eredmények nem az elvártak szerint alakulnak.

⁴ https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0003.html

A versenyképesség alapvető tényezője, mind az üzleti, mind a magánszektorban az információ és a kompetencia. Napjaink új stratégiai erőforrásokra alapozó tudásalapú és információs társadalmában az üzleti tudományok többségét alapjaiban kell újra gondolni, mivel a hagyományos vezetői számviteli módszerek már nem képesek megfelelő információval kiszolgálni a döntéshozókat. A vezetői számvitel szerepe az üzleti tudományok sorában azért is kiemelt, mert a stratégiai erőforrások közül az információnak nemcsak felhasználója, hanem fontos előállítója is a számvitel. A vállalkozásoknak olyan vezetői számviteli adatszolgáltatást kell kialakítaniuk, amely teljesíti a döntéshozóknak azt az elvárását, hogy a számvitel ne csak általánosságban, hanem konkrét döntési helyzetekben támogassa a vezetői döntéshozatalt. Olyan belső számviteli információs rendszernek kell ezt a tevékenységet kiszolgálnia, amely a döntéshozó igényei szerint gyűjti, tagolja az elsődleges számviteli adatokat. A vezetői számvitel olyan döntéstámogató rendszer, ahol az input adatok megszerzése, feldolgozása és elemzése által jönnek létre a releváns információk. Ezen adatok felhasználásával rövid- és hosszútávú döntéseket képesek hozni a vezetők (3. ábra).



3. ábra: A vezetői számviteli rendszer működése

Forrás: saját szerkesztés

A vezetői számvitel kiemelt feladata az egyes vezetői szintek döntéshozóinak valós információkat tartalmazó jelentések előállítása, amelyek bevétel, költség, eredmény és cash flow adatokat egyaránt tartalmaznak (Borzán A., Szekeres B., 2017) A vezetői számviteli adatok kiterjedhetnek: a megtermelt és értékesített termékek mennyiségére, az eladási árakra, az értékesítés elemzésére, a rendelkezésre álló kapacitáskihasználásra, a pénzügyi és nem pénzügyi teljesítményadatokra, és képesek motiválni a vezetőket a szervezet céljainak időben, hatékonyan és gazdaságosan történő megvalósítása érdekében. A vezetői

számvitel fókuszában a vezetői döntések meghozatalához, végrehajtásához szükséges információk biztosítása, az értékteremtés áll. A vezetői számvitel akkor tölti be jól a feladatát, ha a vezetők döntéshozatalához időben tud megfelelően részletezett, releváns információkat szolgáltatni.

2.3 Költségmenedzsment

A költségmenedzsment célja a megfelelő mértékű erőforrás felhasználás meghatározása, tervezése még a gyártási folyamat, szolgáltatás megkezdése előtt, ezen erőforrások felhasználásának ellenőrzése a folyamat végrehajtásának időszakában és a ténylegesen felhasznált erőforrások költségeinek elemzése a folyamat befejezését követően annak érdekében, hogy az indokolatlan költségeket kiszűrjék és megszüntessék. A költségmenedzsment (4. ábra) során megállapítható, hogy szükség van egy olyan számviteli információs rendszerre, amely egyaránt támogatja a pénzügyi számvitel által megkövetelt külső pénzügyi kimutatások, valamint a vezetői számvitel szempontjából fontos vezetői riportok készítését.



4. ábra: A költségmenedzsment tevékenységi körei

Forrás: saját szerkesztés

A költségmenedzsment a vezetői számvitel egyik formája, mely minden vállalkozás életében jelentős tevékenység. A költségek összegyűjtése, tervezése, ellenőrzése, valamint elemzése kiemelt vizsgálati terület annak érdekében, hogy információval rendelkezünk arról, az adott termék, szolgáltatás nyereséget vagy veszteséget termel-e a cég számára, illetve megfelelő volt-e az árazása.

2.4 A kutatás célja, módszertana

Kutatási célunk megvalósításához, azaz az előzőekben kifejtett elméleti ismeretek gyakorlati vizsgálatához primer mintavételi módszerként kérdőíves felmérést végeztünk. Kérdőíves, nem reprezentatív felmérésünkkel a hazai vállalkozásoknál az általános gazdasági helyzetet, a vezetői számviteli tevékenység szerepét a költségmenedzsmentre és az informatikai háttérre fókuszálva, valamint a rendszerekből kinyerhető információk felhasználási területeit vizsgáljuk a tanulmányban. A megkérdezettek elektronikus kérdőívünket 2018-2020 közötti időszakra vonatkozóan töltötték ki. A kérdőíves felmérés keretén belül 155 kitöltött kérdőívet kaptunk vissza, de a hiányos információtartalom miatt ténylegesen 153 hazai vállalkozás adatait dolgoztuk fel. Az e-mailben kiküldött kérdőívekben az előre megadott válaszlehetőségeket magukban foglaló zárt kérdések domináltak. A kérdéstípus hátránya, hogy orientálja a választadást, előnye a számítógépes feldolgozás leegyszerűsítése. A zárt kérdésekből módszertanát tekintve feleletválasztós kérdéssel több csoportképző információt kaptunk. Utóbbi kérdéseknél a megadott lehetőségek közül a legtöbb esetben csak egyet választhattak a kérdőív kitöltői. A kérdőívek kiértékelésére a Microsoft Excel táblázatkezelő program segítségével bekódolt válaszok alkalmazásával került sor.

3 Eredmények

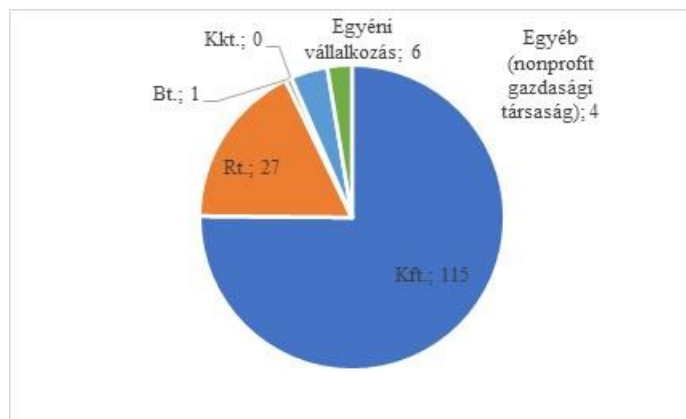
A kutatás gyakorlati részében tehát a hazai vállalkozások gazdasági helyzetét, ténylegesen használt vezetői számviteli rendszereit térképeztük fel. A kitöltők a társaságok menedzsmentjének tagjai, illetve gazdasági, kontrolling vezetői, könyvelői voltak. Az adatok kiértékelésekor számos esetben felvettük a kapcsolatot a kitöltőkkel, hogy közösen, egy-egy beszélgetés során – jelen kutatásunk szemszögéből – minél alaposabban megismerhessük a vállalkozást.

3.1 Az általános gazdasági helyzet felmérése

A kérdőív vállalkozásokra vonatkozó alap adatokat tartalmazó részében a társaságok legfontosabb gazdasági adatait, piaci kapcsolatait és helyzetét mértük fel. A kérdőív második részében a vezetői számvitel szerepét vizsgáltuk.

A felmérés első lépéseként a gazdasági adatok elemzése során a vállalkozások gazdasági formájára (5. ábra) és a nemzetgazdasági ágazatra (1. táblázat) kapott válaszokat értékeljük.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2022/1. kötet
 Az üzleti szervezetek túlélési esélyei napjaink legújabb kihívásainak idején



5. ábra: A gazdasági szervezetek gazdálkodási forma szerinti száma a kitöltők esetében
 Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

A kitöltők száma alapján megállapíthatjuk, hogy a kérdőívet legnagyobb számban korlátolt felelősségű társaságokhoz és részvénytársaságokhoz sikerült eljuttatni, ezen vállalkozások együttes aránya az összes kitöltőn belül 93%-os arányt képvisel. A továbbiakban csak a kitöltésben adattal rendelkező gazdálkodási formákra vonatkozóan végzünk elemzéseket.

Milyen iparághoz tartozik a vállalkozás?	Kitöltő szervezetek száma
Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halgazdálkodás	6
Bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás	15
Építőipar	8
Kereskedelem, javítás	34
Szállítás, raktározás, posta, távközlés, szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, információ, kommunikáció	21
Pénzügyi, biztosítási tevékenység, ingatlanügylek	14
Jogi, számviteli, adószakértői tevékenység, tanácsadás, tudományos, műszaki tevékenység	25
Kölcsönzés, operatív lízing, munkaerő piaci szolgáltatás, utazásszervezés, biztonsági, nyomozói tevékenység	8
Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	0
Oktatás	1
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	2
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	13
Egyéb: vegyipar	1
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	3
Közúti jármű alkatrészek gyártása	1
Piacutatás, marketing	1
ÖSSZESEN	153

1. táblázat: A gazdasági szervezetek ágazati megoszlása a kitöltők esetében
 Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

A kitöltések iparági megoszlása nagyon változatos, ezért kialakítottunk három fő gazdasági szektort – termelő, kereskedő, szolgáltató – (2. táblázat), amelyek alapján részletezzük a kapott eredményeket.

Kiemelten vizsgált iparágak a kitöltések alapján	Kitöltő szervezetek aránya (%)
Termelő szektor	19
Kereskedő szektor	22
Szolgáltató szektor	59

2. táblázat: A termelő, kereskedő és szolgáltató ágazatok csoportosítása

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

A további eredményeknél a fenti három szektor adatait részletesen ismertetjük, megvizsgáljuk, hogy vannak-e szignifikáns eltérések a különböző tevékenységet végző szervezetek között. A szolgáltató szektoron belül a legjelentősebb ágazatok specialitásait emeljük ki. A vizsgálatok szempontjából hangsúlyos szerepet kap a szállítás, raktározás, posta, távközlés, szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, információ, kommunikáció, valamint a jogi, számviteli, adószakértői tevékenység, tanácsadás, tudományos, műszaki tevékenység területén működő cégek válaszainak áttekintése.

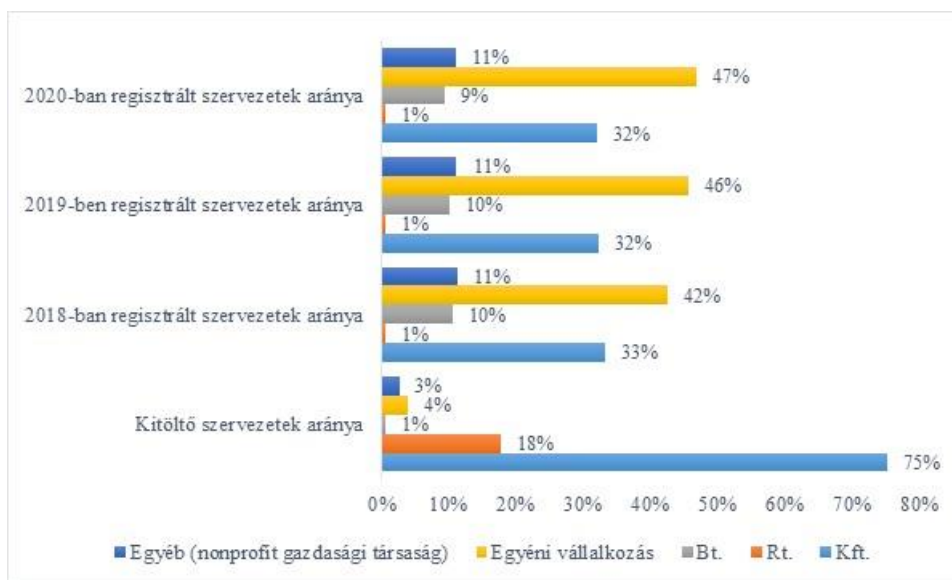
3.2 A gazdasági adatokból származó eredmények

Az elemzések konkrét eredményeinek ismertetése mellett bemutatjuk az elmúlt évek hazai tendenciáit is. A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a regisztrált szervezetek száma 2019-ben 1,9%-kal, 2020-ban 0,9%-kal gyarapodott (Csiszárik-Kocsr, Á. - Varga, J, 2017). A lassuló növekedési ütem a COVID-19 járvány miatt bekövetkezett cégalapítási kedv csökkenésére és a vállalkozások megszűnésének növekvő nagyságára vezethető vissza, de több egyéni vállalkozás is szüneteltette tevékenységét⁵

Első kérdésünk a kitöltő cégek gazdálkodási formájára vonatkozott. A válaszadók számának megoszlását és az elmúlt három év adatait – csak a kérdőívet kitöltő gazdasági szervezetekre vonatkozóan – a 6. ábra foglalja össze.

⁵ https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0002.html

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2022/1. kötet
Az üzleti szervezetek túlélési esélyei napjaink legújabb kihívásainak idején



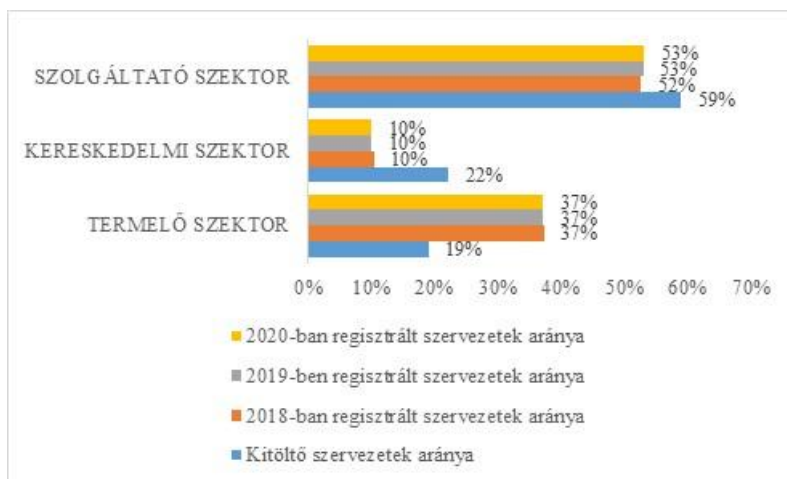
6. ábra: A gazdasági szervezetek gazdálkodási forma szerinti megoszlása
2018-2020 között és a kitöltők esetében

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív és a KSH adatai alapján

A vizsgált időszakban az önálló vállalkozások száma folyamatosan növekedett, mely a kedvező jogszabályi változásoknak, adózási szabályoknak köszönhető (Csiszárík-Kocsir Ágnes, 2015). Kutatásunk jellegének megfelelően a legtöbb kitöltés a korlátolt felelősségű társaságok részéről érkezett 75%-os nagysággal, ezt követik a részvénytársaságok 18%-kal. Mivel a kutatás a vállalkozások alapvető gazdasági adatai mellett a vezetői számviteli rendszerekre fókuszált, érthető, hogy elsősorban gazdasági társaságokhoz igyekeztünk eljuttatni a kérdőívet, a célzott kiküldés eredménye, hogy kis mértékben érkeztek vissza egyéni vállalkozói, nonprofit szervezeti válaszok.

A kérdőívet kitöltő társaságok különböző szektorokban tevékenykednek, a második kérdésre beérkezett válaszok alapján kiemeltük a legjelentősebb iparágakat és összevetettük a 2018-2020 közötti adatokkal (7. ábra).

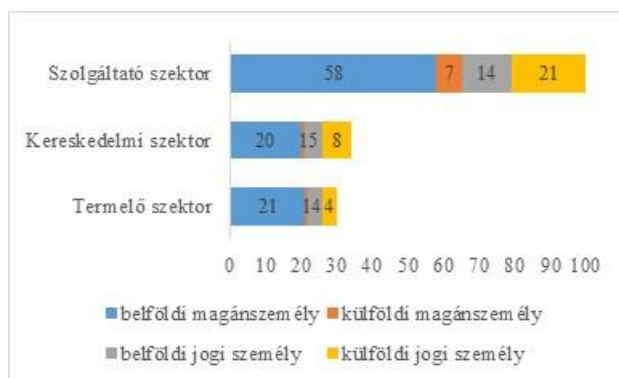
Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2022/1. kötet
Az üzleti szervezetek túlélési esélyei napjaink legújabb kihívásainak idején



7. ábra: A gazdasági szervezetek ágazati megoszlása 2018-2020 között és a kitöltők esetében
Forrás: saját szerkesztés a kérdőív és a KSH adatai alapján

Nemzetgazdasági szinten az elmúlt két évben a legtöbb regisztrált vállalkozás a mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, halászatban (26%), majd az ingatlanügyletek területén, és csak ezt követően a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység ágazataiban működött (Csiszárík-Kocsir Ágnes, 2013). A számviteli információs rendszer felmérésére irányuló kérdőívünket kitöltő vállalkozások 22%-a kereskedelmi, 59%-a különböző szolgáltatói és csak 19%-a termelő vállalkozás.

A harmadik kérdés tulajdonosi szerkezet felmérésére kapott válaszait a három vizsgált ágazatban tevékenykedő válaszadók esetében szemléltetjük (8. ábra).



8. ábra: A vállalkozások tulajdonosainak megoszlása az említések száma alapján
Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Megállapíthatjuk, hogy a kitöltő társaságok legnagyobb, azaz 60%-os arányban hazai magánszemélyek tulajdonában állnak, ezt követik 20%-kal a külföldi jogi személy tulajdonosok, akik közül a legtöbbet említett országok közé Németország és az USA tartozik. A szektorokra lebontott értékek is a teljes sokaságra megállapított arányokat tükrözik.

A kérdőív negyedik, ötödik és hatodik kérdései kiemelten a számviteli beszámoló típusaira, azok konkrét adataira vonatkoztak. Beszámoló készítésére és közzétételére kötelezett minden, a számviteli törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó, gazdasági társaság és egyéb szervezet. Az éves beszámolót tekintjük az alapszámoló típusnak, de bizonyos adatok értékhatára alatt egyszerűsített beszámoló készítési lehetőségeket enged meg a jogszabály. Az a kettős könyvvitelt vezető vállalkozó készíthet egyszerűsített éves beszámolót, akinél két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a felsorolt három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg az alábbi értéket, azaz a mérlegfőösszeg az 1200 millió forintot, az éves nettó árbevétel a 2400 millió forintot, az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma az 50 főt (KSH, 2019).

A fenti szabályokat a nyilvánosan működő részvénytársaság, az anyavállalat, a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó nem alkalmazhatja. Hazánkban a beszámoló típusa az előírások miatt (3. táblázat) szoros összefüggésben van a mérlegfőösszeggel, az árbevétellel és az alkalmazottak számával, ezért a gazdasági helyzetre vonatkozóan ezen adatokat részletesen is vizsgáltuk.

Szektorok	Éves	Egyszerűsített éves	Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves	Egyéb (egyéni vállalkozás, IFRS)
	beszámolót készítők száma			
Termelő szektor	21	7	0	1
Kereskedelmi szektor	22	11	0	1
Szolgáltató szektor	57	28	2	3
ÖSSZESEN	100	46	2	5

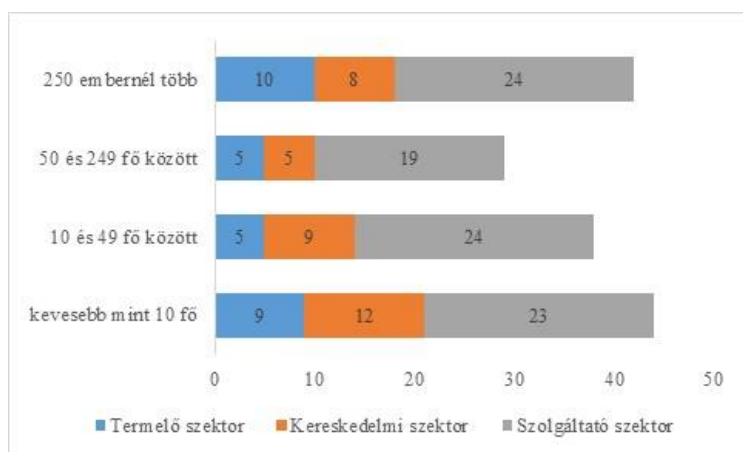
3. táblázat: A válaszadók által készített beszámolók alakulása

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

A kérdőívet kitöltő gazdasági szervezetek 65%-a éves, 30%-a egyszerűsített éves beszámolót készít. Látható, hogy a két legnagyobb beszámoló fajta lefedi a válaszadók 95%-át. A mikrogazdálkodói és az egyéb beszámoló típusokat a kitöltők alacsony száma miatt a továbbiakban részletesen nem elemezzük. A cégbíróságon nyilvántartott gazdasági társaságoknak, amelyek számviteli beszámolójuk közzétételére kötelezettek, az Igazságügyi Minisztérium honlapjára kell beszámolóikat feltölteniük, és a pénzügyi kimutatások feltöltésével egyidejűleg megvalósul a közzététel és letétbe helyezés is.

A válaszadó gazdálkodók esetében a foglalkoztatotti létszámot (9. ábra) az egyes iparágakra lebontva vizsgáltuk.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2022/1. kötet
 Az üzleti szervezetek túlélési esélyei napjaink legújabb kihívásainak idején



9. ábra: A foglalkoztatottak számának alakulása a kitöltések alapján
 Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

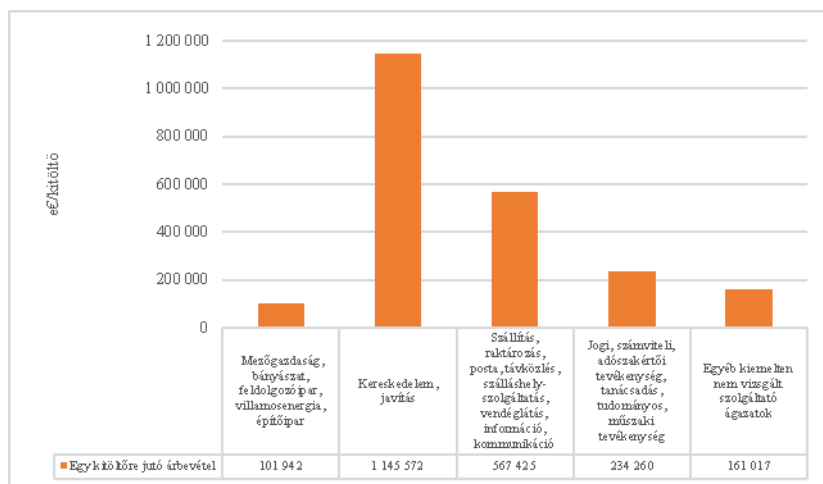
A kitöltők négy intervallum közül választhattak a társaságnál foglalkoztatottak számának besorolásánál. A válaszadó gazdasági szervezetek között – kizárólag az alkalmazottak létszáma alapján – a mikro-, kis-, közép- és nagyvállalkozások azonos arányban szerepelnek, jelentős elmozdulás egyik cégnagyság felé sem mutatható ki. Az iparági elemzések a tevékenység jellegének megfelelő alkalmazotti létszámot mutatnak. A termelő szektorban: mezőgazdaság, bányászat, feldolgozóipar, építőipar esetében a legtöbb kitöltő a 10 főnél kevesebb és a 250 főnél többet foglalkoztatók csoportjában, a kereskedelem és javítás iparágban a kevesebb, mint 10 fő között található. A szolgáltató szektorban közel azonos arányú a mikro-, kis-, közép- és nagyvállalkozások száma. Ezen ágazaton belül a szállítás, raktározás, posta, távközlés, szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, információ, kommunikáció szektornál a kis-, és nagyvállalkozások csoportjában, a jogi, számviteli, adószakértői tevékenység, tanácsadás, tudományos, műszaki tevékenység területen a mikrovállalkozások közötti válaszadók szerepelnek a legnagyobb arányban.

A kérdőívben megkérdeztük az utolsó lezárt üzleti év nettó árbevételét is (4. táblázat), az összehasonlíthatóság érdekében ezer EUR-ban kértük az adatokat.

Vizsgált szektorok és ágazatok	TERMELŐ SZEKTOR	KERESKEDELMI SZEKTOR	SZOLGÁLTATÓ SZEKTOR		
	Mezőgazdaság, bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia, építőipar	Kereskedelem, javítás	Szállítás, raktározás, posta, távközlés, szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, információ, kommunikáció	Jogi, számviteli, adószakértői tevékenység, tanácsadás, tudományos, műszaki tevékenység	Egyéb kiemelten nem vizsgált szolgáltató ágazatok
Árbevétel (ezer €)	2 956 332	38 949 433	11 915 928	5 856 509	7 084 749
Kitöltők száma (db)	29	34	21	25	44

4. táblázat: A vállalkozások utolsó üzleti évben elért nettó árbevétele ezer EUR-ban
 Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

A kiemelten vizsgált ágazatok közül a legjelentősebb árbevételt a legtöbb kitöltési számmal rendelkező kereskedelem és javítás ágazatban tevékenykedő cégek érték el. A pontosabb elemzés érdekében kiszámítottuk az egy kitöltőre jutó árbevétel nagyságát is (10. ábra).



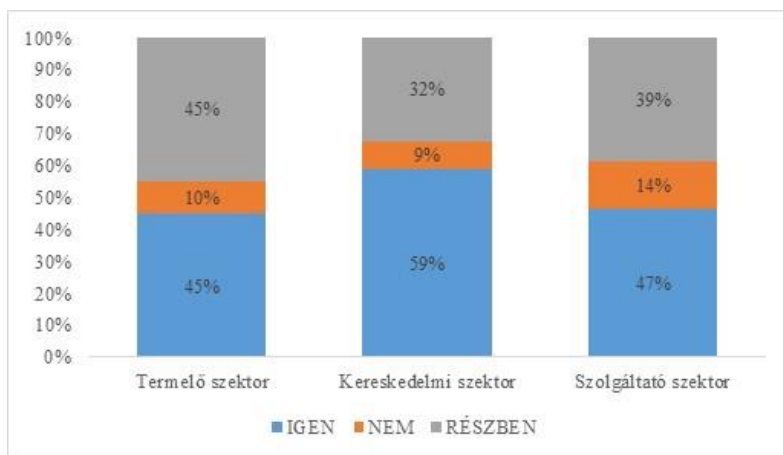
10. ábra: Az egy kitöltőre jutó nettó árbevétel ezer EUR-ban

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

3.3 A vezetői számviteli tevékenység felmérése

A kérdőív második részében a vezetői számvitel jelentőségét vizsgáltuk. Első kérdésünkre, hogy a vállalkozás alkalmaz-e vezetői számviteli jellegű tevékenységet, a megkérdezettek 88%-a válaszolta, hogy vállalkozása folytat vagy részben folytat vezetői számviteli jellegű tevékenységet, míg csupán 12% válaszolt nemmel. A 11. ábra a vezetői számviteli tevékenység meglétére adott válaszok százalékos megoszlását mutatja szektoronként.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2022/1. kötet
Az üzleti szervezetek túlélési esélyei napjaink legújabb kihívásainak idején



11. ábra: Alkalmaz-e a vállalkozás vezetői számviteli jellegű tevékenységet?

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Az egyértelmű „igen” válaszok aránya a kereskedelemben tevékenykedők esetében a legmagasabb, ha a „részben” válaszokat is hozzáadjuk, akkor ebben a szektorban 91%-os azoknak a válaszadóknak a száma, akik a további vizsgálatokba bevonhatók. Azokat a válaszadókat, akik alkalmazzák, vagy részben használják a vezetői számvitel eszköztárát, arról is megkérdeztük, hogy mi a lényege, milyen szerepet tölt be a vállalati vezetői számvitel. A 12. ábrán az adott válaszokat az említések száma alapján tüntetjük fel.



12. ábra: A vezetői számvitel szerepe a vállalkozásnál (az említések száma alapján)

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Ennél a kérdésnél egy válaszadó több lehetséges felhasználási módot is megemlíthetett, hiszen akár a felsorolt tevékenységek mindegyikét támogathatja a

vezetői számvitel. Az összes említés száma 378 volt, amely azt jelenti, hogy az a 134 kutatásba bevont vállalat, amely alkalmazza, vagy részben alkalmazza a vezetői számvitel eszközszerét, átlagosan 2,8 szerepet jelölt meg a hat válaszlehetőség közül. Az általános vezetői számviteli tevékenység mérésére még egy kérdést tartalmazott a kérdőív. Itt arra kérdeztünk rá, hogyan történik a vállalkozás adatainak elemzése, a válaszokat az 5. táblázat foglalja össze.

Melyik állítás igaz a vállalkozás adatainak elemzésére?	Termelő szektor	Kereskedelmi szektor	Szolgáltató szektor
Üzleti elemzők, kontrollerek dolgozzák fel az adatokat	48	41	46
Előre definiált sztenderd kérdésekre gyors válasz, az eseti kérdésekre az üzleti elemzők, kontrollerek válaszolnak	31	53	53
Egyik sem	21	6	1
Összesen	100	100	100

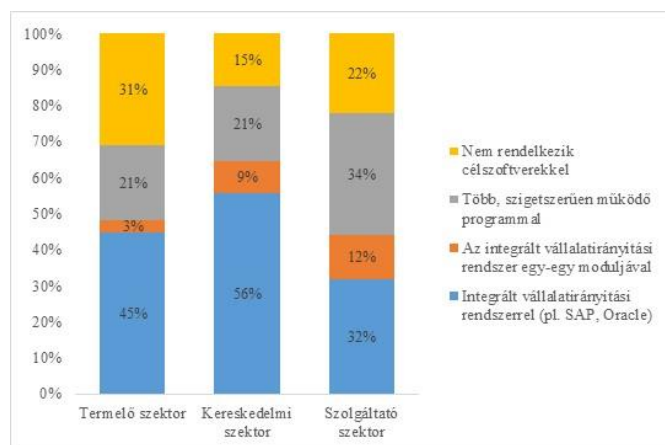
5. táblázat: Melyik állítás igaz a vállalkozás adatainak elemzésére? (adott válaszok %-ában)

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Az 5. táblázat adatai alapján azt a következtetést tudjuk levonni, hogy az adatok elemzése a standard kérdések és az eseti kérdések esetén is támogatott mindhárom szektorban, az „egyik sem” igaz kérdésre beérkezett válaszok száma csekély.

Kutatásunk során azt is felmértük, hogy milyen informatikai háttérrel támogatják a vezetői számviteli tevékenységeket a megkérdezett vállalkozások. Feltételezésünk alapján azok a szervezetek, amelyek folytatnak vezetői számviteli tevékenységet, megfelelő IT támogatással rendelkeznek. A kérdőívet kitöltők válaszait a 13. ábra mutatja szektoronként, százalékos megoszlásban.

Vállalkozásfejlesztés a XXI. században 2022/1. kötet
Az üzleti szervezetek túlélési esélyei napjaink legújabb kihívásainak idején



13. ábra: A vállalkozás milyen informatikai háttérrel rendelkezik a tevékenysége, működése támogatása érdekében?

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Az IT rendszer felméréséhez kapcsolódó második kérdésük a vezetői számvitelhez szükséges információk felhasználókhöz történő eljutását vizsgálta, melynek eredményét a 6. táblázat foglalja össze.

A vezetői számvitelhez szükséges információk hogyan jutnak el a felhasználókhöz?	Termelő szektor	Kereskedelmi szektor	Szolgáltató szektor
A program segítségével közvetlenül elérhetőek	28	41	36
Papíralapon történik az információk bekérése	38	3	11
Informális, nincs szabványosított csatorna	21	29	30
Web portálon keresztül	0	9	13
Személyre szabható információs felületen, mely a kétirányú kommunikációt is lehetővé teszi	7	18	9
Nem releváns	7	0	1
Összesen	100	100	100

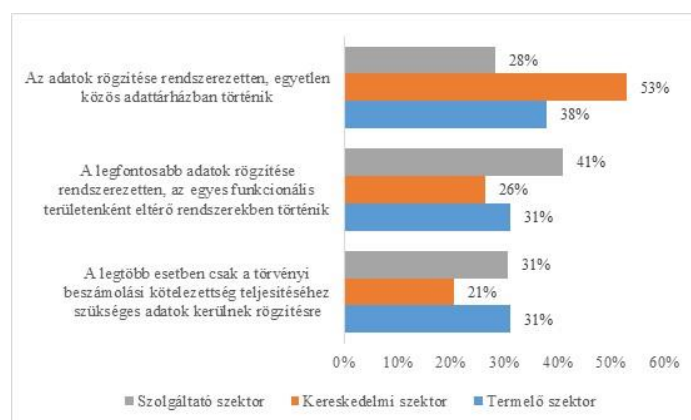
6. táblázat: A vezetői számvitelhez szükséges információk felhasználókhöz jutási útjának arányai (%)

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Összevetve a 13. ábra és a 6. táblázat adatait egyértelmű összefüggés mutatkozik a vezetői számviteli tevékenység informatikai támogatása és a felhasználók információval történő ellátása között. Látható, hogy a termelő szektorból származó kitöltők esetében a legmagasabb a „nem rendelkezik célszoftverrel” az adatok feldolgozásához aránya, ezért a papíralapon történő információáramlás is

itt mutatja a legmagasabb arányt. Ezzel ellentétben a kereskedelemben rendelkeznek a legtöbben integrált vállalatirányítási rendszerrel, ebből adódóan az információk is 41%-os aránnyal a program segítségével közvetlenül elérhetők.

A kérdőív utolsó kérdéseként azt mértük fel, hogy milyen célból kerülnek rögzítésre a számviteli adatok. A kapott válaszokat szektoronként a 14. ábra tartalmazza.



14. ábra: A feltüntetett állítások közül melyik vonatkozik a vállalkozásra?

Forrás: saját szerkesztés a kérdőív adatai alapján

Következtetések

Hazánkban a vállalkozások számára az egyre inkább élesedő piaci verseny, egy esetlegesen bekövetkező gazdasági recesszió, valamint a világvárvány és a háborús helyzet is megnehezíti a talpon maradást. Ilyen gazdasági periódusban a költségek vizsgálata, optimalizálása, folyamatos nyomon követése nélkülözhetetlen. A vállalatok vezetőinek olyan fontos döntéseket is meg kell hozniuk, amelyeken alapvetően egy-egy cég fennmaradása és profitabilitása múlik. A jövedelmezőség fenntartásához, a kiadások csökkentéséhez, valamint a legjobb döntések meghozatalához elengedhetetlenül szükséges a költségadatokat részletes ismerete, a megfelelő információk szolgáltatása a vezetők felé.

Az elméleti háttér áttekintése alapján megállapítható, hogy a vezetői információs rendszerek a döntésekhez, a vezetői tevékenységhez szükséges információkat biztosítják. A vezetői számviteli információs rendszer kialakításánál lényeges szempont, hogy mennyire képes támogatni a vezetői munkát. Ezért olyan rendszert kell kialakítani, amely hatékony, a különböző vezetési szinteknek megfelelő részletezettségű információkat szolgáltatja, számítógépes hálózattal összekötött, a lehető legjobban naprakész, alkalmas mind a rendszeres, mind az eseti információk lekérésére, megbízható, gyors, pontos, rugalmas, lehetőséget biztosít a vezetőknek a sokféle alternatíva kipróbálására, gazdaságos, valamint

jövő orientált. A költségmenedzsment egy irányítási eszköz, melynek előfeltétele a költségtervezés, magában foglalja a költségek mérését és kalkulációját.

A kérdőívre beérkezett válaszok alapján a vizsgált vállalkozások nagy többsége ismeri és alkalmazza a vezetői számvitel eszköztárát. A felmérés eredménye alapján megállapítható, hogy azok a vállalkozások, amelyek vezetői számviteli tevékenységet folytatnak, törekednek arra, hogy ennek a területnek minél több eszközét hasznosítsák a napi munka során, ezzel is kiépítve a vezetői számvitel döntéstámogató funkcióját. A beérkezett válaszok alapján a vezetői számvitel által támogatott tevékenységek közül kiemelkedik a pénzügyi kimutatások készítésének, a tervezési tevékenységnek, valamint az operatív döntéshozatalnak a támogatása. A vezetői számvitel IT támogatásának minőségét négyfokú skálán mértük. Az összes válaszadó 40%-a jelölte meg, hogy a társaságuk integrált vállalatirányítási rendszerrel rendelkezik, és ezzel jó minőségű informatikai háttérrel biztosítanak a vezetői számvitelhez. A kitöltők 10%-a az ERP rendszerek egy-egy modulja segítségével szolgálja ki a vezetői számviteli rendszert. A felmérés alapján 29%-os az aránya, akik jóval kevésbé hatékony, szigetszerűen működő IT rendszerekre támaszkodnak és a megkérdezettek 22%-ánál fordul elő, hogy egyáltalán nem rendelkeznek célszoftverekkel.

Azok a vállalkozások, amelyek alkalmazzák a vezetői számvitel eszköztárát, leginkább az integrált vállalatirányítási rendszerrel, vagy annak egy-egy moduljával támogatják e tevékenységet. A kapott adatok alapján egyértelmű, hogy a vezetői számvitel nem képzelhető el megfelelő minőségű informatikai támogatás nélkül

Hivatkozások

- [1] Borzán Anita, Szekeres Bernadett: A hazai és a román környezeti költséggazdálkodás fontosabb jellemzőinek vizsgálata. Számviteli Tanácsadó, 9. 2017, pp. 2-9
- [2] Csiszárik-Kocsir Ágnes: A hazai vállalkozások által alkalmazott finanszírozási stratégiák egy kérdőíves kutatás eredményeinek tükrében, In: Csiszárik-Kocsir, Ágnes (szerk.) , Budapest, Magyarország : Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, 2015, pp. 33-56. ,
- [3] Csiszárik-Kocsir Ágnes, Medve András: Were the Workplaces in Danger after the Crisis: answers based on a Questionnaire Research, In: Michelberger, P. (szerk.) MEB 2013 : 11th International Conference on Management, Enterprise and Benchmarking : proceedings : Menedzsment, vállalkozás és benchmarking nemzetközi konferencia, Budapest, Magyarország : Óbudai Egyetem, 2013, pp. 195-208.
- [4] Csiszárik-Kocsir, Á. - Varga, J. Financial knowledge, skills and investment practice in Hungary - results based on a primary research. Macrothema Review: A multidisciplinary journal of global macro trends 6: 4 pp. 10-20. 11. 2017

- [5] KSH: A regisztrált gazdasági szervezetek száma gazdálkodási forma szerint. https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0002.html (Letöltve: 2022. május 23.)
- [6] KSH: A regisztrált vállalkozások száma nemzetgazdasági ág szerint. https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0003.html (Letöltve: 2022. május 23.)
- [7] KSH: Magyarország 2019. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2019.pdf (Letöltve: 2022. május 23.)
- [8] KSH: Magyarország 2020. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo/mo_2020.pdf (Letöltve: 2022. május 23.)
- [9] Szekeres Bernadett, Göröcsi Gergely: Hatékony költségmenedzsment támogatása vezetői számviteli információs rendszerekkel. In: Csillag Sára (szerk.) Alkalmazott tudományok III. fóruma: Konferenciakötet. Budapesti Gazdasági Egyetem 2016, pp. 783-803
- [10] 2000. évi C. törvény a számvitelről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0000100.TV> (Letöltve: 2022. május 23.)
- [11] Varga, J. Defining the Economic Role and Benefits of Micro, Small and Medium-sized Enterprises in the 21st Century with a Systematic Review of the Literature. *Acta Polytechnica Hungarica* 18. 11. pp. 209-228. 20. p. 2021.